

САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу
САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ
Зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије одржаног
12. марта 2012. године на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу
Година IV / Књ. 1

Издавач

Филолошко-уметнички факултет у Крагујевцу

Уређивачки одбор

проф. др Милош Ковачевић
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Никола Рамић
проф. др Драган Бошковић
доц. др Маја Анђелковић
доц. др Часлав Николић
Јелена Петковић

Одговорни уредник

доц. др Маја Анђелковић

Рецензенти

проф. др Милош Ковачевић
проф. др Божинка Петронијевић
др Стана Ристић, научни саветник
проф. др Радивоје Младеновић
проф. др Никола Рамић
проф. др Тијана Ашић
проф. др Мирјана Мишковић Луковић
проф. др Јована Димитријевић Савић
проф. др Анђелка Пејовић
доц. др Владимир Поломац
доц. др Сања Ђуровић
доц. др Ана Јовановић

Лектура и коректура

Бојана Вељовић
Тања Танасковић

За издавача

проф. др Иван Коларић
декан ФИЛУМ-а

Технички уредници

Срђан Стевановић
Стефан Секулић

Штампа

Интерагент, Крагујевац

Тираж

150 примерака

Зборник радова са IV научног скупа младих филолога Србије,
одржаног 12. марта 2012. године
на Филолошко-уметничком факултету у Крагујевцу

**САВРЕМЕНА ПРОУЧАВАЊА
ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ**
Година IV / књ. 1

Крагујевац, 2013.

**ОБРАЋАЊЕ ПРОДЕКАНА ЗА НАУКУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
ПРОФ. ДР ДРАГАНА БОШКОВИЋА УЧЕСНИЦИМА
IV НАУЧНОГ СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ**

Поштовани председавајући научног скупа,
поштоване колегинице и колеге,
драги докторанти!

Најискреније дирнут овако великим бројем младих научника филологије, успехом овога нашег окупљања и свечаним духом овога дана, не преостаје ми у овоме моменту ништа друго него да вам усмерим пажњу на онај официјелни, али и на онај мање официјелни аспект нашег сусрета.

Официјелно или формално-академски посматрано, овај четврти по реду *НАУЧНИ СКУП МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ (постдипломаца и доктораната)*, изникао је из Докторских студија из филологије (језик и књижевност), које је 2008. године Филолошко-уметнички факултет Универзитета у Крагујевцу као прве оваквог типа покренуо у Републици Србији. Као један од облика научноистраживачких активности доктораната претпостављено је и учествовање на домаћим и иностраним научним скуповима. Осмишљен, дакле, као део програма Докторских студија из језика и књижевности, а на иницијативу асистената Катедре за српски језик и Колегијума за докторске студије, *ПРВИ НАУЧНИ СКУП МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ (доктораната и постдипломаца)*, одржан пре две године, био је и први научни скуп оваквог карактера у Републици Србији. Настављајући ову, у научном смислу вредну традицију, могу да констатујем да је и следећи, други по реду, и овај трећи скуп увелико надмашио оквири програма докторских студија и наставио да живи не само као национални него и као међународни научни скуп младих филолога. Док смо га стварали, морам вам признати да смо овај скуп замишљали у много скромнијем обиму и да можда нико од нас није имао смелости да помисли да је нешто у овако великом вашем одзиву могуће. Хвала вам, поштоване колегинице и колеге, што сте нас подсетили да заправо једино на овом свету има смисла желети, стварати и живети немогуће.

А говорити о немогућем значи прећи са официјелног на неофицијелни дискурс, са протоколарне на непосреднију страну нашег окупљања. У том, мање формалном духу посматрано, поштоване колегинице и колеге, желео бих са вама да поделим само једну мисао. Желим заправо да вам само кажем: *под академским и научноистраживачким сунцем увек шражише местио за сумњу, игру и животи*. Парафразирајући наслов интервјуа једног познатог српског писца, покушавам да укажем на карактер ваше научне мисије: ако ви не удахнете живот пољу науке у којем се налазите, академском знању и образовању, они ће остати мртва слова, архивски подаци лишени смисла, извори стереотипа и заблуда, клице дискриминаторне свести. Да бисте укинули такав трагични сценарио, наука мора живи, а она то може само ако се претвори у игру, најозбиљнију и најкреативнију, онакву каква краси сваку уметност. Уметност научног мишљења и истраживачка игра састоји се од перманентне скепсе, превођења рација у живот, у схватању објективности не као једнозначног феномена него као фигуре, а да би-

сте је разиграли и да бисте дозвали до сада негледани смисао, сумњајте у ауторитете и текстове. Сумњајте, посебно, у идеологије, и не заборавите оно што нас је Михаил Бахтин научио, да је свака реч, па и она најмања, обојена идејом, дакле, идеологијом. Не делећи науку од уметности, осетићете интегралност живота и спознајте; не бежећи од сентименталности и патетике, избећићете их; не бежећи од грандилоквијенције, ћутаћете; бивајући дисциплиновани и педантни, остаћете опијени оним најсочнијим смислом који вам ваш рад може донети. Клони-те се лажних дилема као домаће-страно, локално-глобално, ми-они, старо-ново српско-европско – јер оне су срж идеолошког редукционизма и искључивости ио јер баш негде између вештачки произведних полова лежи залог нашег научног живота, књижевнотеоријских и лингвистичких авантура. Окрећите се највишим вредностима, најбољем што су српски језик, књижевност и култура дали, и нама и свету, и будите део нових читања велике историје светске књижевности и културе која је створила и обележила историју овога света и свакога од нас. Не бојте се, јер нема погрешних читања - додају вам из недавне прошлости Харолд Блум, Џефри Хартман и Жак Дерида - али се прибојавајте јефтиних трикова, дневних вредности, константних манипулација знаковима, ситних идеолошких и научноистраживачких смицалица које, нажалост, често красе и наше друштво и нашу академску средину и нас саме, и тешите се - рекох да сте нас ви на то подсетили - искуством немогућег, симболичким и научним смислом који превазилази људску ускогрудост.

Слободно тврдећи да је ФИЛУМ-ов НАУЧНИ СКУП МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ већ постао део најквалитетније научноистраживачке традиције Универзитета у Крагујевцу и академских територија наше земље, преостаје ми да захвалим нашем Универзитету који нам је и овом приликом изашао у сусрет, Организационом одбору скупа, али и свима онима који су се ангажовали око организовања овог скупа. Преостаје ми и да верујем да су у свим учесницима скупа похрањени они дубоки плодови који припадају и нашим данима и данима који долазе, а који ће допринети да књижевнотеоријска и лингвистичка, дакле, хуманистичка херменеутика настави да живи. Желим да се никада не покајете, да вас и идуће године сусретнемо на овом месту и да наставимо да стварамо оно најбоље у нашем академском врту. Па ипак, изнад свега желим да посумњате у моје речи и овај поздравни говор. Желим вам, заправо, само један, пријатним тренуцима испуњен дан! А мени нећете замерити ако вам, као стари и убоги професор, најискреније признам да сам данас овде искључиво да бих уживао у вама, вашем знању, лепоти, истраживачком ентузијазму, научној вреви.

Срећно и хвала вам!

Проф. др Драган Бошковић

О ПРВОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА

Ево и четврти пут зборника *Савремена проучавања језика и књижевности*, који чине радови саопштени на Четвртом скупу младих филолога, који је у организацији Филолошко-уметничког факултета одржан 12. марта 2012. год. у Крагујевцу. Како и сам наслов зборника сугерише, а што потврђују и зборници са претходних трију скупова, скуп младих филолога тематски се, условно, дели на лингвистички и књижевни део. Кажемо условно, јер у великом броју радова, посебно оних стилистичких, а неретко и оних књижевнотеоријски јаче усмерених – превладава интегрални језичко-књижевни приступ, не само тематски него и методолошки.

Уже тематски гледано, лингвистички део скупа чинило је 87 реферата и саопштења, од којих је, наконведеног рецензентског поступка, њих 65 завредило да се нађе у зборнику, као вредни лингвистички приноси. Мало је скупова на којима се и поднесе, а камоли, након рецензирања, за штампу одобри чак 65 радова. Та чињеница не може а да не изазове најмање троструко задовољство. Најпре задовољство организатора што су успели окупити толико младих лингвиста, потом задовољство што су реферати окупљених млади лингвисти таквога квалитета да би највећи број могао без икакве прераде бити штампан у најпознатијим општелингвистичким и србистичким лингвистичким часописима, и треће – без сумње највеће задовољство – што филологија у Србији, из које је и било највише учесника скупа, има тако добар научни подмладак, који је далеко од „почетништва“ ако на то значење неке реч подмладак асоцира.

Врло је значајно истаћи да су лингвистички прилози дисциплинарно врло разноврсни, што ће свако ко се са зборником и само површно упозна приметити, и што је, без сумње, још једна неспорна вредност и скупа и зборника. Уопштено говорећи, јер је строгу и прецизни систематизацију тешко извести, сви за штампу одобрени радови дисциплинарно би се могли поделити у неколико категорија. Према редоследу у зборнику, прву групу чине радови који припадају области *историјско-језичких и дијалектолошких истраживања*, а њих је у овоме зборнику укупно осам; другу групу чини пет радова који се баве морфолошким и/или творбеном проблематиком; трећу групу чини чак 13 радова који осветљавају различите лексиколошке проблеме; у четврту групу сврстано је деветнаест синтаксичких и стилистичких радова, прве свега зато што највећи број оних стилистичких потпада под синтаксостилистику; пету групу чине радови који дисциплинарно репрезентују примењену лингвистику, у њеним различитим поддисциплинама, а таквих је радова у овоме зборнику шеснаест.

Много би простора заузело чак и поддисциплинарно експанаторно класификовање ових радова, а камоли осврт на различите примењене методолошке поступке у њиховој изради. Уопштено говорећи, може се рећи да овај збор-

ник одражава готово све релевантне системсколингвистичке и интердисциплинарне лингвистичке области, али и готово све модерне методолошке лингвистичке приступе најпримереније изабраним предметима истраживања. Посматрајући само из тог угла, ови радови заиста представљају врло вредне лингвистичке прилоге, за које би се, у великом броју случајева, пре могло помислити да су их писали искусни лингвисти, а не лингвисти који тек закорачују у науку, или су у науци тек одавно направили прве кораке. Зато ће овај зборник бити од користи свим филолозима, јер његови радови представљају значајан помак у разрешењу или тек постављених или често постављаних језичких питања. Из тих разлога, са подједнаким како задовољством тако и поносом и учесника и организатора, предајемо га јавности.

Крагујевац, 12. 3. 2013.

Проф. др Милош Ковачевић

САДРЖАЈ

ОБРАЂАЊЕ ПРОДЕКАНА ЗА НАУКУ
ФИЛОЛОШКО-УМЕТНИЧКОГ ФАКУЛТЕТА У КРАГУЈЕВЦУ
ПРОФ. ДР ДРАГАНА БОШКОВИЋА УЧЕСНИЦИМА
IV НАУЧНОГ СКУПА МЛАДИХ ФИЛОЛОГА СРБИЈЕ / 5

О ПРВОЈ КЊИЗИ ЗБОРНИКА / 7

Данка Урошевић и Ивана Чанчар

О ГЛАГОЛИМА *вѣзѣрѣти* И *оуѣзѣрѣти* У СТАРОСЛОВЕНСКОМ
ЈЕЗИКУ (С ОСВРТОМ НА СТАЊЕ У ГРЧКОМ ЈЕЗИКУ) / 19

Светлана Слијепчевић, Ана Сивачки

О РАЗВОЈУ ТЕРМИНА МАЈКА, ОТАЦ, СИН И КЋИ У ИНДОЕВРОПСКИМ
ЈЕЗИЦИМА
(С ПОСЕБНИМ ОСВРТОМ НА СРПСКИ И АЛБАНСКИ) / 33

Драгана Радовановић

ЈЕТРВА, СВЕКРВА У СРПСКИМ ДИЈАЛЕКТИМА / 43

Ана Савић Грујић

ОПШТИ ПАДЕЖ У ГОВОРИМА
ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ОБЛАСТИ / 55

Тања Милосављевић

НАЗИВИ ЗА СВИРАЛУ У СВЕТЛУ ЈЕЗИЧКЕ ИНТЕРФЕРЕНЦИЈЕ / 65

Жељко Сипејановић

НАЗИВИ ОБЈЕКАТА ЗА СМЕШТАЈ ЖИВОТИЊА У
РЕЧНИКУ СРПСКИХ ГОВОРА ВОЈВОДИНЕ / 77

Ана Тешић

АНАЛИЗА НАЗИВА МИТОЛОШКИХ БИЋА РОМАНСКОГ
ПОРЕКЛА У ГОВОРИМА ЈАДРАНСКОГ ПРИМОРЈА / 91

Владимир Вукомановић

ИНДОЕВРОПСКА ФИЛОЛОГИЈА И ЕСТЕТСКА ФОРМА ИГРЕ / 103

Данило Алексић

ПРОБЛЕМ ДИСТИНКЦИЈЕ АПСТРАКТНО-КОНКРЕТНО
И КЛАСИФИКАЦИЈА ИМЕНИЦА / 115

Даница Јерошијевић

НОВИЈЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ ТВОРБЕ РЕЧИ У
САВРЕМЕНОМ ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 127

Сања Рагић

СТРАНА ПРЕПОЗИТИВНА КОМПОНЕНТА Е- У
САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 139

Тијана Биберцић

ТРЕНУТНИ ГЛАГОЛИ У ЕНГЛЕСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 147

Киметиа Хрњак Хамидовић

ИМПЕРФЕКТИЗАЦИЈА ГЛАГОЛА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ И ЊИХОВИ
ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ У ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 159

Ана Ранђеловић

АРХАИЗМИ И ИСТОРИЗМИ У РЕЧНИКУ СРПСКОГ ЈЕЗИКА / 171

Ивана Смаилагић

СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА ОСНОВНИХ НАЗИВА ЗА
БОЈЕ У ШВЕДСКОМ И СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 181

Јелена Јанковић

ЛЕКСИКОГРАФСКА ОБРАДА ФРАЗЕОЛОШКИХ ЈЕДИНИЦА СА
ЛЕКСЕМОМ ЈЕЗИК / ЈЕЗУК У ДЕСКРИПТИВНИМ И ФРАЗЕОЛОШКИМ
РЕЧНИЦИМА СРПСКОГ И ПОЉСКОГ ЈЕЗИКА / 195

Светла Рускова Ђермановић

ОСВРТ НА УПОТРЕБУ ГЛАГОЛА РАЗУМЕТИ У СРПСКОМ
И ГЛАГОЛА РАЗБИРАМ У БУГАРСКОМ ЈЕЗИКУ / 215

Јелена Чанчар

ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМИ У ПУБЛИЦИСТИЧКОМ СТИЛУ / 221

Валентијина Будинчић

О НОВИЈИМ АНГЛИЦИЗМИМА У СПОРТСКОМ ТЕРМИНОСИСТЕМУ / 229

Јованка Милошевић

ЈОШ О ГЛАГОЛИМА СА ЗНАЧЕЊЕМ УДАРАЊА У САВРЕМЕНОМ
СРПСКОМ ЈЕЗИКУ (ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА) / 241

Катарина Крстић, Соња Хорњак

ФРАЗЕОЛОГИЈА У НАСТАВИ ШПАНСКОГ ЈЕЗИКА / 249

Катарина Аксић Најшалија Живковић

ОДНОС ЛЕКСЕМА И МЕНТАЛНИХ КОНЦЕПАТА ИЗ
ПЕРСПЕКТИВЕ ТЕОРИЈЕ РЕЛЕВАНЦИЈЕ / 261

Јасмина Бучевац Нерић

ФРАЗЕОЛОШКЕ ЈЕДИНИЦЕ У КОМУНИКАТИВНОЈ
НАСТАВИ ШПАНСКОГ КАО СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 267

Оља Блажевић

ЛАЖ У ЈЕЗИЧКОЈ СВЕСТИ ГОВОРНИКА РУСКОГ И СРПСКОГ ЈЕЗИКА / 277

Аница Радосављевић, Тамара Јеврић

ПРИКАЗ КОЛОКАЦИЈСКЕ МЕТОДЕ ИЛУСТРОВАН
ПРИДЕВОМ EVIDENT / 285

Драгана Вељковић

СВРШЕНИ ГЛАГОЛСКИ ВИД И РЕФЕРЕНЦИЈАЛНО
ВРЕМЕ У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ / 295

Тијана Божовић

ИМПЕРСОНАЛНОСТ И ПЕРСОНАЛНОСТ У РОМАНУ КАД СУ
ЦВЕТАЛЕ ТИКВЕ ДРАГОСЛАВА МИХАИЛОВИЋА / 309

Јелена Љ. Сјасић

ФИГУРЕ ПОНАВЉАЊА У ПЕСМИ СА СВЕТЛИМ
ПОЉУПЦЕМ НА УСНАМА / 317

Вера Бевриз Нишић

КУМУЛАЦИЈА СИНТАКСИЧКИХ ЈЕДИНИЦА СА
АНАФОРСКОМ КОМПОНЕНТОМ / 331

Саша М. Ђукић

СИНТАКСИЧКИ ОБЛИЦИ ЛИДА (УВОДНЕ
РЕЧЕНИЦЕ) У АГЕНЦИЈСКОЈ ВИЈЕСТИ / 335

Стефан Тодоровић

МЕЂУОДНОС ПЕРИФРАЗЕ И АНТОНОМАЗИЈЕ У
СПОРТСКИМ РУБРИКАМА ДНЕВНЕ ШТАМПЕ (НА ПРИМЕРУ
ИМЕНОВАЊА ПОЈЕДИНАЦА СПОРТИСТА) / 347

Томислав Мајић

ПРИМЕР ПРАГМАТСКЕ АНАЛИЗЕ ПОЛИТИЧКИХ СЛОГАНА / 361

Тајјана Ловре

НАЗИВИ ГЕОГРАФСКИХ ПОЈМОВА У МЕТОНИМИЈСКОМ
АГЕНСУ У МЕДИЈСКОМ ДИСКУРСУ / 369

Барбара Јовановић,

ЈЕЗИК РЕКЛАМА – КАРАКТЕРИСТИЧНЕ СТРАТЕГИЈЕ И
ТЕХНИКЕ УПОТРЕБЕ ЈЕЗИКА У РЕКЛАМАМА / 381

Соња Миловановић

СТРУКТУРНЕ И СЕМАНТИЧКЕ ОДЛИКЕ И ОСОБЕНОСТИ ПЕСМЕ
ОКЦЕ, ОКЦЕ ЗЛО НОВИЦЕ ТАДИЋА (Лингвостилистичка анализа) / 389

Тина Пошпић, Слађана Павловић

ИНТЕРАКЦИЈА ЈЕЗИКА И ДРУШТВА У ЈЕЗИКУ РЕКЛАМА / 401

Милана Додић

СИСТЕМИ ПРОШЛИХ ГЛАГОЛСКИХ ВРЕМЕНА У
СРПСКОМ И ФРАНЦУСКОМ ЈЕЗИКУ / 415

Марија Глишић, Милица Милашиновић

СИСТЕМ ПРОШЛИХ ВРЕМЕНА У СРПСКОМ И ФРАНЦУСКОМ ЈЕЗИКУ / 429

Јована Томић

ПОРЕЂЕЊЕ ПРОШЛИХ ВРЕМЕНА У МОРИЈАКОВОМ
РОМАНУ ТЕРЕЗА ДЕСКЕЈРУ / 443

Ања Шарић

FLOATING QUANTIFIERS IN CONTROL CLAUSES / 451

Наишалија Сивојковић

УПОТРЕБА МЕТАФОРА У КОНЦЕПТУАЛИЗАЦИЈИ
СМРТИ У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ / 465

Željka Janković

LE RÔLE SÉMANTICO-STYLISTIQUE DE L'INFINITIF
DANS LES FABLES DE LA FONTAINE / 477

Кристина Драговић

КОНТРАСТИВНА АНАЛИЗА ПСЕУДОРЕЦИПРОЦИТЕТА
У СРПСКОМ И У НЕМАЧКОМ ЈЕЗИКУ / 485

Liljana Ivanova Tomova

ABOUT THE SYSTEM RELATIONS BETWEEN NOUNS IN ENGLISH
SUBSTANTIVE SYNTAGMA IN ATTRIBUTIVE FUNCTION / 497

Данијел Живковић

АНАЛИЗА ЈЕЗИЧКИХ ПОТРЕБА СТУДЕНАТА И
ЊИХОВА ПРИМЕНА У ДИДАКТИЦИ СТРАНИХ
ЈЕЗИКА ЗА ПОСЕБНЕ НАМЕНЕ / 509

Данка Синадиновић

МЕЂУЈЕЗИК – ОД ТЕОРИЈЕ ДО ЈЕЗИЧКЕ УЧИОНИЦЕ / 519

Јелена Јосијевић, Неда Видановић

ЗАНЕМАРИВАЊЕ КОНТЕКСТУАЛНИХ ВАРИЈАБЛИ У
СОЦИОЛИНГВИСТИЧКИМ ИСТРАЖИВАЊИМА О ПРЕКИДАЊУ
САГОВОРНИКА И РОДНОЈ ДОМИНАЦИЈИ / 531

Каталин Озер

ФУНКЦИЈЕ ЈЕЗИКА И ОСЛОВЉАВАЊЕ: ЕМОТИВНА
ФУНКЦИЈА ПРОМЕНЕ МОДУСА / 539

Ана Пејровић

КИНЕСКО-ЕНГЛЕСКИ КОНТАКТИ: КИНЕСКИ ПИЦИН И
СОЦИОЛИНГВИСТИЧКА СИТУАЦИЈА У ХОНГКОНГУ / 547

Маја Ситанојевић Гоцић

О ПРЕВОЂЕЊУ ПРАВНЕ ТЕРМИНОЛОГИЈЕ / 555

Mirjana Matović

ЈЕЗИЧКА IDEOLOGIЈА I ПОРОУЛАРНИ NARODNI ZVUK
-SLUČAJ SRBIЈE DEVEDESETIH GODINA XX VEKA- / 569

Александра Б. Шуваковић

ШКОЛСКЕ ГРАМАТИКЕ ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА / 579

Снежана Зечевић

КРЕАТИВНО ПИСАЊЕ ЗА ПОЧЕТНИКЕ ЕНГЛЕСКОГ
ЈЕЗИКА (УЗРАСТ 9-10 ГОДИНА) / 591

Миљана К. Стојковић

ЗНАЧАЈ И МОГУЋНОСТ УВОЂЕЊА ДРУШТВЕНИХ
МРЕЖА У УЧЕЊУ СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 603

Тина Пошић¹

СТАВОВИ И ПРЕФЕРЕНЦИЈЕ УЧЕНИКА И УЧЕНИЦА СРЕДЊЕ ШКОЛЕ
ПРЕМА ГРАМАТИЧКОМ РОДУ И РОДНОЈ НЕЈЕДНАКОСТИ / 611

Марија Копривица Лелићанин

ПРОБЛЕМ РАСЛОЈАВАЊА ИТАЛИЈАНСКОГ ЈЕЗИКА
У ГРАМАТИЦИ ЛУКЕ СЕРИЈАНИЈА / 621

Слађана Луковић

СТАВОВИ СТУДЕНТКИЊА И СТУДЕНАТА ПРЕМА
ПРИМЕНИ РОДНО ОСЕТЉИВОГ ЈЕЗИКА / 631

Миле Сајчић

СТРАТЕГИЈЕ УЧЕЊА СТРАНОГ ЈЕЗИКА / 641

Маиа Петровић

УПОТРЕБА РОДНО СЕНЗИТИВНОГ ЈЕЗИКА У МЕДИЈИМА / 651

Тјана Дабјић, Радомила Сузић, Ивана Ћирковић Миладиновић

АКУЛТУРАЦИЈА И INTEGRISANI RAD SA ODREĐENOM DISCIPLINOM
U ENGLJESKOM JEZIKU ZA POSEBNE NAMENE / 661

Маршин Хенцелман

РАЗВОЈ РУСИНСКОГ ЈЕЗИКА ОД 1945. ГОДИНЕ ДО ДАНАС / 669

Катариана Радојковић Илић

АУТЕНТИЧНИ ДИДАКТИЧКИ МАТЕРИЈАЛ У НАСТАВИ
СТРАНОГ ЈЕЗИКА: ЗАДОВОЉСТВО ИЛИ ПОТРЕБА? / 677

Јулијана Вулејић

ФЕНОМЕНИ ЈЕЗИЧКОГ КОНТАКТА У СРПСКОМ ЈЕЗИКУ
БИЛИНГВАЛНИХ СТУДЕНАТА ГЕРМАНИСТИКЕ / 685

АУТОРИ / 699

Ана Савић Грујић¹*Институт за српски језик САНУ, Београд*

ОПШТИ ПАДЕЖ У ГОВОРИМА ПРИЗРЕНСКО-ТИМОЧКЕ ДИЈАЛЕКАТСКЕ ОБЛАСТИ²

Циљ овог рада јесте да укажемо на постојање општег падежа у говорима призренско-тимочке дијалекатске зоне. Настанак и развој општег падежа (*casus obliquus generalis*) спада у широк процес аналитизма.

Детаљним прегледом најзначајнијих монографија, у којима се описује ово говорно подручје, дошли смо до закључка да се у свакој констатује постојање аналитизма у де-клинацији, тј. свођење падежа на номинатив и општи падеж, којим се уз помоћ предлога могу изразити сва падежна значења.

Кључне речи: општи падеж, аналитизам, призренско-тимочка дијалекатска зона

Увод

Целином својих одлика говори призренско-тимочке (ПТ) дијалекатске области припадају штокавском наречју, са којим имају много заједничких особина, али се од њега издвајају специфичним архаизмима и бројним иновацијама у балканистичком духу. Таквим особинама приближавају се македонским и бугарским говорима, са којима улазе у балкански језички савез. ПТ говори на тлу Косова и Метохије разбијени су ширењем албанског језика, на североистоку се осећа утицај влашких говора, а на целом подручју, где мање, где више, нарочито у појединим језичким слојевима (лексика, терминологија) сачуван је велики број турцизама. И словенски језици, македонски и бугарски, неке су особине развили пре српских говора, што је све утицало да се и у граматичком систему ПТ говора развијају особине које их удаљавају од просечног штокавског стања, нарочито када су у XIV веку потпали под турску власт.

Ови говори добро су описани у српској дијалектологији, где се проучавају више од једног века. Данас располажемо дијалектолошким и оноματοлошким монографијама, као и већим бројем дијалекатских речника, а из 136 пунктова прикупљен је и дијалектолошки материјал за *Српски дијалекатски атлас*.

У раду ћемо указати на постојање општег падежа (ОП), као једне од битних особина ПТ говора. Настанак и развој ОП (*casus obliquus generalis*) после македонских и бугарских говора шири се и на српски језик, где неке од тих особина и прелазе границе ПТ говора, ширећи се на подручје косовско-ресавског дијалекта.

1 anasavic81@gmail.com

2 Рад је настао у оквиру пројекта Дијалектолошка истраживања српског језичког простора (ЕДБ), који се у Институту за српски језик САНУ реализује под руководством академика Слободана Реметића и уз материјалну подршку Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије. Прва верзија рада је знатно већег обима. Појава општег падежа представљена је и у светлу македонских и бугарских говора, што је овом приликом, нажалост, изостављено.

На самом терену – од језика до језика, односно од дијалекта до дијалекта може се јавити неједнак степен „препокривања” једног система другим (тј. синтетичког аналитичким). То значи да се ОП негде јавља конкурентним са падежима из ранијих стања, а негде је замена већ потпуна.

Аналитизам као балканистичка појава

Говори ПТ дијалекта припадају балканском језичком савезу. Поред низа других језичких особина, они су, „као и сви остали балкански, словенски и несловенски језици, маркирани особеним инвентаром аналитизама” (Милорадовић 2007: 360). Управо ова особина издваја ПТ дијалекат у односу на „српски језик у целини, који се сматра периферним балканским језиком” (Вучковић 2009: 410).

Аналитизам је изражен понајвише у деκлинацији. „У свим индоевропским језицима уочљива је тенденција губљења синтетичке деκлинације, тј. губљења падежа као морфолошке категорије, у правцу аналитизма, тј. изражавања падежних односа путем синтагматских спојева именица и предлога” (Станишић 2006: 227).

За српске дијалекте је тешко одредити хронологију аналитичких процеса. Да би се дошло до прецизнијих података, неопходно је, поред истраживања садашњег стања у народним говорима, пратити и њихов историјски развој. Од посебног значаја било би размотрити сваки појединачни случај аналитичких иновација, које су настале по угледу на балкански језички тип, и то узимајући моделе њиховог поступног прелаза из једног народног говора у други, суседни (Милорадовић 2007: 359). По мишљењу Павла Ивића ПТ дијалекти ушли су у развојну фазу балканског језичког савеза око XV века. Према томе, особине заједничке са бугарским и македонским говорима, као и несловенским говорима, који се налазе у склопу балканског језичког савеза, настале су касније у односу на оне које су заједничке овом и осталим штокавским дијалектима (Ивић 1985: 122–123).

Језичка укрштања убрзавају промене у говорима (Ивић 1985: 123). С обзиром на то да је Балкан полилингвална средина, ради поједностављивања комуникације, чест је случај да „синтетичка морфолошка средства бивају замењена аналитичким” (Ивић 2002: 10).

Општи падеж у систему аналитичке деκлинације

У *Дијалектима источне и јужне Србије* Александар Белић, између осталог, говори да је упрощавање падежног система црта заједничка свим балканским језицима (албански, грчки, румунски, македонски дијалекти, српски и бугарски). То је комплексно питање које се не може решити само на основу једног од ових језика, „већ на основу детаљног проучавања особина свих њихових дијалеката у садашњости и прошлости” (Белић 1999б: 222). И у *Историји српског језика* Белић говори о ОП као заједничкој особини старијих штокавских говора и супротставља се ставовима бугарских лингвиста који ове говоре називају бугарским дијалектима. Он указује на чињеницу да се у говорима јужне и источне Србије дативна значења исказују конструкцијом коју чине предлог *на* и ОП, што представља утицај романског језика јер је то „опште романско *ad*” (Белић 1999а: 210). С обзиром на то да је утицај румунског језика био много већи на бугарски него на српски језик, могуће је да је српски овакве облике усвојио преко

бугарског, али и „непосредно од романских дијалеката, као и од албанског у македонском језику, који је (албански језик) и сам прожет силним романским утицајима” (Белић 1999а: 211).³

Доказ да је упрошћавање падежног система изазвано неким спољашњим утицајем А. Белић види у чињеници да се „у прилошком значењу употребљавају многи облици деклинације за које се иначе употребљава предлог, што није било никаквог гласовног разлога да се сви зависни падежи изједначе и сведу на један и што се неки предлози (на пр. предлог *на*) употребљавају у таквом значењу какво они обично немају, не само у српском, већ ни у једном другом словенском језику” (Белић 1999б: 222).

„Ови су дијалекти образовали у многим случајевима нове категорије облика који су неки пут делимично, а неки пут и потпуно, истиснули из употребе облике који су се некада употребљавали и у овом дијалекту” (Белић 1999б: 225). Када се пажљиво размотри стање падежног система, види се да је његова главна одлика свођење свих падежа деклинације на два: *casus rectus* и *casus obliquus generalis*, чије се различите функције исказују употребом предлога. „Насупрот различним падежним формама које су у себи носиле синтетизовано и значење саме именице и значење специфичног падежног односа, овде је ово друго значење издвојено и пренето искључиво на предлог” (Ивић 1985: 110–111).

Код неких именица се облици „падежа не разликују формално, али има јасних трагова да су се они некада разликовали” (Белић 1999б: 225). *Casus rectus* и *casus obliquus* разликују се само у јединици, и то код оних именица код којих се некада разликовали номинатив и акузатив, или које су се са таквим именицама по употреби и по облику изједначиле. Такве су именице мушког рода којима се означава живо биће, као и све именице женског рода. Само један падеж, тј. формално неразликовање падежа јесте код свих именица средњег рода, код именица мушког рода којима се означава нешто неживо, као и код именица женског рода на сугласник и код оних које су се са њима временом изједначиле.

Једно од главних питања јесте у вези са тим зашто је баш акузатив постао општи зависни падеж. Речено је већ да је употреба предлога уместо самосталних падежа туђи утицај, али је остало нејасно зашто се предлози везују баш за акузативну форму. Прво се морала развити разлика између номинатива као независног падежа и општег зависног падежа. „Та се разлика могла образовати само при употреби објекта, јер је објекат по традицији морао да сачува своју стару форму зато, што се за њ није употребљавао ни у једном језику засебан предлог који би показао однос између њега и глагола од којег зависи. На тај је начин добивена,

3 У прилог оваквом ставу иде и податак који износи Светозар Георгијевић у *Етимологији имена места СР Србије*. Он се бавио другим проблемима, али смо пронашли један податак који је занимљив за наше истраживање. У Тимочкој крајини Срби земљорадници и Власи сточари били су у сталном контакту. Иако српски и румунски језици припадају различитим породицама индоевропског језика, захваљујући билингвизму Влаха, још у XIV веку комуникација међу њима била је олакшана. Наравно, они су говорили српски, али су размишљали на румунском и дословно преводили. Тако је Влах по имену Равул, преписивач црквенословенских текстова, приликом преписивања једног четворојеванђеља направио грешку. Наизглед безначајни подаци, у лингвистичком смислу могу бити од непроцењиве вредности. Записао је следеће: „*О, мајко моја, што не могу од главицу*” (Георгијевић 1955: 12). Предлошко-падежна конструкција *од главицу* сада је уобичајена на целом ПТ говорном подручју, али у то време није била позната српском језику. Влах Равул је дословно са румунског превео *dje la kar* – *од главицу* уместо *од главобоље*. Ова грешка писара недвосмислено сведочи о томе да је подстицај за развој аналитичке деклинације, која је захватила читаво ПТ говорно подручје, потекао из несловенских језика.

с једне стране, независна употреба номинатива за који је била везана једна форма, и, с друге, употреба акузатива као зависног падежа или друге падежне форме за зависност. Када се доцније изгубила разлика међу падежима због тога што су њихову службу били преузели различни предлози, овде је разлика остала и то као врло јасна и одређена, независни су падежи имали један облик зависни други” (Белић 1999б: 226).

Стање у говорима ПТ зоне

Говори ПТ дијалекатске зоне јесу најбоље дијалекатски обрађени и за сада постоји двадесетак монографија у којима се они описују. Све монографије чији је предмет истраживања падежни систем⁴ констатују постојање ОП.⁵ Као и иначе у језику, и ОП се посматра са обличке и синтаксичке стране, указује се на задржавање старих облика и набрајају се значења падежа уз предлоге.

У Белићевом духу јесу монографије објављене до Другог светског рата (Станојевић 1911, Павловић 1939, затим Стевановић 1950, те Павловић 1970).

У намери да што боље представимо употребу падежа у говорима ПТ дијалекатске зоне, прегледали смо сваку монографију, али смо се определили да за представљање ОП искористимо систематизацију коју је извршио професор Недељко Богдановић у монографији *Говори Бучума и Белоџ Поштока*, која долази више од седам деценија после Белићевих *Дијалеката*, и прва је у низу оних дијалекатских описа који долазе као трећи талас (најпре Белић 1905, па Станојевић 1911, Павловић 1939, Стевановић 1950, Павловић 1970, па Богдановић и остали). Овом приликом своје интересовање свели смо на то у вези са којим предлозима се ОП јавља и која значења има.⁶ Навели смо само она значења која су нам се учинила најкарактеристичнијим (сви примери су из издања Богдановић 1979, тако да ћемо наводити само страницу).

ОП с *предлозима*.

Предлог *без* има исту функцију као и у стандардном језику – „одрицање појма с именом у општем падежу” (Богдановић 1979: 107) *поишь без џушку*.

Ретке су конструкције с предлогом *близо* као што је *близо нас*, а чешће је *близо до пошток* (107).

Конструкције са предлогом *до* су честе и могу означавати завршну границу кретања *ајмо до село*; циљ (уместо датива) *ојиди до машер*; месни однос *станањује до цркву*; начинско-количинску одредбу *дужан до џушу*; границу досезања *капа му до уши*; одмеравање границе неког времена *до свадбу има још две недеље*; околност *не мен до смејање* (све 107).

Предлог *врз* (*обкал јелече врз дреју*, 107) не постоји у стандардном језику, уместо њега употребљава се предлог *преко*.

4 Изван оваквих монографија су оне у којима се описују лексички и акценатски системи, као и терминологије, које овде и нису предмет нашег разматрања.

5 Белић 1999б, 221–276; Богдановић 1979, 51–61, 103–121; Богдановић 1987, 141–161; Вукадиновић 1996, 127–143; Гмитровић 2008, 362–370; Јуришић 2009, 116–134; Марковић 2000, 113–139; Милосављевић 2009, 460–476; Младеновић 2001, 269–322; Павловић 1939, 159–171; Павловић 1970, 68–69; Реметић 1996, 447–476; Станковић 2008; Стевановић 102–109, 138–146; Ћирић 1983, 57–70; Ћирић 1999, 107–127.

6 Ширија овог рада бави се и другим проблемима у вези са ОП, које, нажалост, због ограничености обима рада нисмо могли представити.

Предлог *из* у вези са ОП означава потицање и порекло некога или нечега *ја сам из онуј кућу; он је из Марковићи*. Такође, користи се за означавање унутрашњих побуда *што је он све из незнање* (107).

Конструкцијама са предлогом *код* означава се место *код задружу* и циљ *ошла код Олгу* (108).

Куде се не употребљава у стандардном језику, а у овим говорима се користи за означавање места *збира сливе куде воденицу* и приближног времена *куде владне* (107).

Предлог *место* употребљава се са значењем *уместо: дојди ти место њега* (109).

За изражавање одвајања користи се предлог *од: идем од сено*. Исти предлог употребљава се за означавање почетне границе времена *од јучер га чекамо*, порекла *браћ од шешку*, узрока *паши од главу*, партитивног значења *никој од њи не дошл на свадбу*. Предлог *од* користи се уместо предлога *о: исцрљај руће од пешћир*. Уместо *о* + локатив у стандардном језику употребљава се *од* + ОП: *да ти казујем од моју мајку* (све 109–110).

Уместо предлога *око* употребљава се *окол* за означавање места: *окол бунар се не изграју деца; приближне мере окол два метрa високо* (111).

Предлог *осим* јавља се у конструкцијама за изузимање у ликовима *осим, осем, освем: осем нас сви дошли* (111).

Са месним значењем је предлог *порег: порег нас пројде и оде* (111).

У овим говорима предлог *после* има месно значење, као *иза: после овеј куће* (мн!) (111).

Предлогом *преко* означава се нешто што се налази са друге стране појма у општем падежу: *кућа ни је преко пошток*. Означава се време дешавања *он је преко лето сезонац*. Такође, може се означавати начин вршења радње *што је преко сваку меру*, као и посредништво *знам га преко браћа* (112).

За исказивање противности употребљава се предлог *прошив: он је прошив браћа дигал шужбу* (112).

Предлог *пре* се употребљава за означавање места *они су пре пошток* и времена *на пре косидбу једу старо живио* (112).

Уместо предлога *ради* у употреби је *зарад: зарад њеџ се мучимо* (112).

Предлог *иза* „Значи да се нешто налази иза појма у општем падежу или долази после њега у временском следу“ (113) *станица је иза пошток; иза празник мора да почнемо жетву*.

Међу / мецу има месно значење *пагла му зумица мецу клупе*. Употребљава се и са предлогом *по: помеђу онолко људи не мож га најдеш* (113).

Предлогом *према* означава се циљ: *све иде према њеџ* (113)

Однос два субјекта изражава се помоћу предлога *сирема: добра је била сирема дете*. Забележен је и фонетски облик *сирема* (113).

Предлог *испред* се у конструкцији са ОП користи за означавање места: *испред Сврљиџ налете камсион*, али и времена: *испред Ускрс* (113).

Узрочно значење има предлог *збоџ: ослабел збоџ болес* (114).

Уместо предлога *к*, *ка* употребљава се *кџм* за означавање правца кретања: *продужи кџм Милана* (114).

Предлог *за* има широку употребу и велики број значења, навешћемо само нека. Користи се за означавање мере времена: *за пола сати ситиза аушобус*; за означавање кретања: *дојди за славу*, за количину: *за њед па метр*, за узрок: *ровља рове за нишша*, за означавање намене *паре за прошење* (114), такође, користи се и као предикатска допуна многим глаголима.

Предлог *уз* се користи за означавање места, у оваквим конструкцијама у савременом језику би се употребио предлог *поред*: *уз кућу, иде уз мајшер*. Употребљава се и са начинским значењем *не чеша се куче уз зрбину* (115).

Конструкције са предлогом у користе се за означавање циља кретања и места: *иде у школу, живи у Бучум*; за означавање времена: *пшеницу сејемо у јесен* (115); употребљава се и као допуна глаголима.

Професор Богдановић је издвојио следећа значења предлога *на*: исказивање радње са заузимањем горње површине *излегао на планину*; „у ситуацијама када је вода циљ и место кретања“ (116) *иде на бунар за воду*; изражавање времена радње *он дооди на лејшо*; изражавање начина *вајта на галаму*; са месним значењем *какво оној носи на главу*, за изражавање посесивности⁷ *џо је на Милана лојзе*, као и уз многе глаголе (116–117).

Предлогом *ћред* изражавају се место *ћред кајешана се мирно сћоји* и време *ћред зиму* (117).

Конструкције са предлогом *над* користе се за изражавање места *дошли над село*, стоји ми *над главу*, као и за поређење: *и над ђоја има ђој* (117).

Предлогом низ(а) означава се место *све иде низа сћрану* (117).

Предлог *џо* има велики број значења. Основно је простирање по некој површини: *све расћурено џо собу*. Употребљава се још и као количинско-временска одредба *џо цел дћн џију*; за означавање посредништва *џоздрави га џо сесћру*; за означавање сродства *џо мајшер смо брајћа*; за означавање времена *џо кршћење неси више доодил* (117–118) и сл.

Уместо стандардног облика *кроз* у овим говорима се употребљава *ћроз(а)*, али су значења еквивалентна онима у стандардном језику: *иду ћроза село, вреви како ћроза зуби, ћроз шћри дћна долазим* (119).

Конструкцијама са предлогом *ћод* означава се место испод нечега *ћош кошуљу нема нишћиа*; време *ћод сћарос се шћешко живи*; начин живи *ћод ћирију* (119).

Предлог *за* се употребљава за изражавање намене *ћо је за моју децу*; као даљи објекат *рове си за брајћа* (119–120), као и уз многе глаголе.

Предлогом *с / сџс* означава се социјативност *не би се с другови*; поред тога има „пратилачко значење када означава оруђе којим се ради“ (120) *куса сџс ложицу*; значење начина вршења радње *иде з зџлу главу*; даљи објекат *нуди ме с ручџк*.

Предлогом *ћри* означава се место у близини нечега *све се ћрићњишћиа ћри мен*. Забележена је употреба и у прилошким изразима *не увек ћри ћаметћ* (120).

Овде би се могло рећи да код предлога који иначе иду са акузативом (једнина) или акузативом / номинативном (множина) није могуће разлучити да ли се ради о акузативу / номинативу или општем падежу (који им је једнак). Аутор се, како нам се чини, приклонио ОП, јер је то у складу са тенденцијом његовог ширења и освајања свих позиција у падежном систему.

Указујемо на неке случајеве употребе ОП наспрам остатака ранијег падежног система:

7 Чини нам се да предлог *на* има најширу употребу и да је у многим случајевима његова употреба другачија у односу на савремени језик. Од велике користи нам је било предавање професорке Зузане Топољинске (о коме је и раније било речи) у вези са овим предлогом када се користи у конструкцијама за изражавање посесивности.

а) у устаљеним изразима (без све шале / фала богу миломе / да дојде само гостом); паралела: рани се *с леб*, према изр. не рани ме *лебом* комшија, ал тешко кој га нема;

б) под утицајем говора из окружења (у подручјима дуж границе са македонским и бугарским језиком: дај *на деца*, у осталим: дај *на децу*);

в) под утицајем књижевног језика у савременим условима (ОП брат *од шешку*, према. брат *од шешке*).

Изучавање ових одступања је занимљиво, али мислимо да у овом тренутку излази из оквира нашег задатка. Зато само указујемо на то.

Постојање општег падежа региструје и Слободан Реметић у монографији *Српски призренски говор I (гласови и облици)*. За разлику од осталог дела ПТ дијалекта, „именичку деklinацију у Призрену карактерише знатно ређа употреба општег падежа будући да се датив одлично држи у свим врстама и да се фреквенција генитива, па и локатива, првенствено у једнини, тешко може објашњавати утицајем са стране“ (Реметић 1996: 447). Разлог за очување падежног система аутор види у пет векова дугом заједничком животу Срба и Турака. Тако да је, пре свега, турски језик утицао на очување неких падежних облика. С обзиром на то да је степен анализисања много израженији у суседним говорима, на може се говорити о њиховом утицају, као ни о утицају стандардног језика. Такође, као и на целој територији Косова и Метохије, велики је утицај и албанског језика. На основу анализисаног материјала долази се до закључка да је једино инструментал доследно замењен општим падежом. Аутор разлог томе види што турски језик не познаје овај падеж. Била нам је занимљива констатација професора Реметића да се падежни систем у Призрену одликује „борбом двеју супротних тенденција! Обе су имале своју верну потпору; анализисање у словенском (српском и македонском), а синтетизам у несловенском (турском, па и арбанаском) суседству и окружењу“ (Реметић 1996: 451). „Зузана Тополињска је у раду о падежном систему призренског говора упориште нашла у влашкој структури. У више радова Р. Младеновића се добро чување флексије у метохијској и косовској котлини објашњава лингвогеографским положајем ових говора – који су у географски непрекинутом контакту са косовско-ресавским говорима”⁸

Монографија Станислава Станковића *Границе призренско-тимочких говора у власотиначком крају* била нам је од велике користи, посебно због прилога у виду табела и карата где су јасно представљени правци простирања дистинктивних обележја која су послужила за утврђивање граница ПТ говора у власотиначком крају. Према налазима аутора једна од основних разлика (а тиче се нашег истраживања) јесте постојање старог датива јединине на *-е* код именица типа *комишија, сестира* који се у сврљишко-заплањском и тимочко-лужничком говорном типу јавља паралелно са конструкцијом *на + ОП*, док у призренско-јужноморавском говорном типу овакав датив није у употреби. Иако аутор о томе не говори посебно, на основу наведених примера можемо закључити да се у власотиначким селима, која припадају сврљишко-заплањском говорном подручју, поред старог облика датива на *-е* код именица женског рода и оних које су са њима исте по облику (именице природно мушког рода на *-а*), користи и посебан облик за датив код именица мушког рода, којима се именују жива бића, али само када су у вези са заменицом:; *свирили смо му сину свадбу, Душку, Душану; нашем једному комише Стојадину два сина.*

8 Нап. рецензента.

У неколико монографија, које се баве описивањем призренско-јужноморавског говорног типа, као и у *Речнику Црне Траве* Радосава Стојановића пронашли смо множински облик деца, који у ОП, такође, гласи *деца*, уместо очекиваног *децу*: *несъм имала деца* (Јуришић 2009: 130). Аутори нису објаснили о каквој појави је реч. Отворено је питање да ли се ради о утицају македонског и бугарског језика, будући да су им наши говори суседни, или код дијалекатског говорника постоји свест о роду и броју ове именице па је тако и употребљава. Тачније, као што би рекао *село – села*, тако користи и *дете – деца*.

Закључна разматрања

Од словенских језика захваћених аналитизмом (бугарски, македонски, српски) и другим балканистичким појавама, у које спада и постојање (облички и функционално) ОП, бугарска наука сугерише да је само бугарски са пуним аналитизмом. „Днес единствено българският език сред балканските езици е *език с најпълно развијт аналитизъм в именната система* [истицање наше – А. С. Г.]. Това е основна черта на неговата граматична структура, която го противопоставя рязко на синтетизма на словянските езици със запазено архаично склонение” (Асенова 1989: 54).⁹

Дијалектолошке монографије које за предмет свога проучавања имају српске говоре југоисточне Србије, у науци познате као *говори призренско-тимочке дијалекатске области*, констатују одмакли развој аналитизма и шире обрађују функције општег падежа. У последње време појављују се и студије које за предмет свога проучавања имају представљање значења везаних и само за један падеж (разуме се, представљање управо употребом општег падежа с предлозима).¹⁰

Литература

- Асенова 1989: П. Асенова, *Балканско езиковознание, основни проблеми на балканския езиков съюз*, София.
- БЛсб 1977: *Балканский лингвистический сборник*, Академия наук СССР, Институт славяноведения и балканистики.
- Белић 1999а: А. Белић, *Историја српског језика*, Изабрана дела Александра Белића, том 4, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Белић 1999б: А. Белић, *Дијалекти источне и јужне Србије*, Изабрана дела Александра Белића, том 9, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Богдановић 1979: Н. Богдановић, *Говори Бучума и Белог Потока*, у: *Српски дијалектолошки зборник XXV*, Београд, 1–172.
- Богдановић 1987: Н. Богдановић, *Говор Алексиначког Поморавља*, у: *Српски дијалектолошки зборник XXXIII*, Београд, 7–307.
- Богдановић 1991: Н. Богдановић, *Лексичка дисперзија у говорима југоисточне Србије*, у: *Говори призренско-тимочке области и суседних дијалеката*. Ниш, 241–251.
- Богдановић 1992: Н. Богдановић, *Изгласе југоисточне Србије*, Ниш

9 У „складу” са схватањем бугарске лингвистике, о чему смо се осведочили у сусрету са више извора, овде се ни не спомињу македонски (са одмаклим аналитизмом), као ни српски језик (са постојањем аналитизма у регионалним оквирима, у које мање-више спадају сви говори ПТ дијалекатске зоне).

10 Такав је рад Радмиле Жугић о значењима генитива (Жугић 2010).

- Богдановић 1997: Н. Богдановић, Језичке појаве на додиру призренско-тимочког и косовско-ресавског дијалекта, у: *Дани српскога духовног преображења IV*, Деспотовац, 77–83.
- Брозовић и Ивић 1988: Д. Брозовић и П. Ивић, *Језик српскохрватски / хрватскосрпски, хрватски или српски*, Загреб: Југословенски лексикографски завод „Мирослав Крлежа“.
- Вукадиновић 1996: В. Вукадиновић, *Говор Црне Траве и Власине*, у: *Српски дијалектолошки зборник XLII*, Београд, 1–317.
- Вучковић 2009: М. Вучковић, Савремена дијалектолошка истраживања у српској лингвистици и проблематика језика у контакту, у: *Јужнословенски филолог LXV*, Београд: Институт за српски језик САНУ, 405–423.
- Георгиев 1969: В. Георгиев, *Основни проблеми на славјанската диахронна морфологија*, Софија: Издателство на бугарската академия на науките.
- Георгијевић 1967: С. Георгијевић, *Балканолошке студије I*, Ниш.
- Гмитровић 2008: Ј. Гмитровић, *Говор села Милушинца (у Сокобањској котлини)*, у: *Српски дијалектолошки зборник LV*, Београд, 323–428.
- Демирај 1994: Ш. Демирај, *Балканска лингвистика*, Скопје: Логос-А.
- Жугић 2010: Р. Жугић, *Исказивање женићивних значења у говору Јабланичког краја (у светлу призренско-тимочких говора као целине)*, Монографије 13, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Иванова Мирчева и Харалампиев 1999: Д. Иванова Мирчева и И. Харалампиев, *Историја на бугарски језик*.
- Ивић 1985: П. Ивић, *Дијалектологија српскохрватског језика: Увод и шпокавско наречје*, Нови Сад: Матица српска.
- Ивић 2002: П. Ивић, Балкански језички савез и лингвистичка географија, у: *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XLV, бр. 1–2, Нови Сад: Матица српска, 7–12.
- Јуришић 2009: М. Јуришић, *Говор Горње Пчиње: гласови и облици*, Монографије 5, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Конески 1966: Б. Конески, *Историја македонског језика*, Београд: Просвета, Скопје: Кочо Рацин. (превод са македонског Тодор Димитровски)
- Марковић 2000: Ј. Марковић, *Говор Запаља*, у: *Српски дијалектолошки зборник XLVII*, Београд, 7–307.
- Милорадовић 2003: С. Милорадовић, *Употреба падежних облика у говору Параћинског Поморавља*, Београд: Етнографски институт, Посебна издања Етнографског института, 50.
- Милорадовић 2007: С. Милорадовић, Дијахрони и синхрони аспект аналитичких појава у српским народним говорима, у: *Зборник Матице српске за славистику* бр. 71–72, Нови Сад: Матица српска, 357–375.
- Милосављевић 2009: Т. Милосављевић, *Говор села Присјана (Горњег и Доњег)*, у: *Српски дијалектолошки зборник LVI*, Београд, 383–556.
- Мирчев 1978: К. Мирчев, *Историјеска граматика на бугарски језик*, Софија: Наука и изкуство.
- Михајловић 1977: Ј. С. Михајловић, *Лесковачки говор*, Лесковац: Библиотека народног музеја у Лесковцу.
- Младенов 1979: С. Младенов, *Историја на бугарски језик*, Софија: Бугарска академия на науките.
- Младеновић 2001: Р. Младеновић, *Говор шарпланинске жупе Гора*, у: *Српски дијалектолошки зборник XLVIII*, Београд, 1–606.
- Окука 2008: М. Окука, *Српски дијалекти*, Загреб: СКД Просвјета.
- Павловић 1939: М. Павловић, *Говор Сретечке Жупе*, у: *Српски дијалектолошки зборник VIII*, Београд, 1–297.

- Павловић 1970: М. Павловић, *Говор Јањева: међудијалекајски и миксоглојски процеси*, Нови Сад: Матица српска.
- Павловић 1976: М. Павловић, Проблематика штокавских дијалеката у научном делу А. Белића, у: *Зборник радова о Александру Белићу*, Посебна издања, књ. CDXCVIII, Одељење језика и књижевности, књ. 28, Београд, 133–153.
- Петровски 2001: М. Петровски, Мешање падежа места и падежа циља – балканизам или иманентно словенски развој (на корпусу ћирилских повеља XII и XIII века), у: *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику* XLIV, бр. 1–2, Нови Сад, 117–136.
- Попов 1984: Б. Попов, Положај српскохрватског језика у балканском језичком савезу, у: *Јужнословенски филолог* XL, Београд.
- Поповић 1955: И. Поповић, *Историји српскохрватског језика*, Нови Сад: Матица српска.
- Реметић 1996: С. Реметић, Српски призренски говор у: *Српски дијалектолошки зборник* XLII, Београд, 319–614.
- СБЈез 1983: Славянское и балканское языкознание: проблемы языковых контактов, Москва: Академия наук СССР, Институт славяноведения и балканистики.
- Собољев 2005: А. Н. Соболев (ред), *Малый диалектологический атлас балканских языков*, München: Biblion Verlag.
- Станишић 1995: В. Станишић, *Српско-албански језички односи*, Београд.
- Станишић 2003: В. Станишић, Српско-албански језички додири и два типа фонолошких система у балканским језицима у: *Balkanica* XXXIV, Београд, 105–117.
- Станишић 2006: В. Станишић, *Увод у индоевројску филологију*, Београд: Чигоја штампа.
- Станковић 2008: С. Станковић, *Границе призренско-тимочких говора у власојиначком крају*, Монографије 5, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- Станојевић 1911: М. Станојевић, Севернотимочки дијалекат, у: *Српски дијалектолошки зборник* II, Београд, 360–463.
- Стевановић 1950: М. Стевановић, Ђаковачки говор, у: *Српски дијалектолошки зборник* XI, Београд, 3–152.
- Ђирић 1983: Љ. Ђирић, Говор Лужнице, у: *Српски дијалектолошки зборник* XXIX, Београд, 1–190.
- Ђирић 1999: Љ. Ђирић, Говор Понишавља у: *Српски дијалектолошки зборник* XLIV, Београд, 7–262.

OBLIQUE CASE IN THE VERNACULARS OF PRIZREN-TIMOK DIALECT REGION

Summary

The aim of this paper is to point out the existence of the oblique case in the vernaculars of the Prizren-Timok dialect zone. The origin and development of the oblique case (*casus obliquus generalis*) comes under the extensive process of analyticity.

Each of the carefully reviewed major monographs in which this dialect region is described indicates the existence of analyticity in declination, that is, reduction of cases to the nominative and the oblique case, with which all case meanings can be expressed by using different prepositions.

Key words: oblique case, analyticity, the Prizren-Timok dialect zone.

Ana Savić Grujić